

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Сорокіної Альони Миколаївни
«Підвищення ефективності функціонування підприємств кондитерської
галузі»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 051 Економіка з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові
науки

1. Актуальність обраної теми дисертації.

Сучасні умови господарювання в Україні позначені глибокими трансформаційними процесами, що охоплюють усі сфери економіки та значною мірою зумовлені повномасштабною військовою агресією. Війна спричинила порушення виробничих ланцюгів, руйнування логістичної інфраструктури, зміщення ринкових акцентів, що суттєво ускладнює функціонування підприємств і потребує від них високої адаптивності. Харчова промисловість як стратегічний сектор має визначальний вплив на продовольчу безпеку держави та соціальну стабільність, а в її структурі важливе місце займає кондитерська галузь, яка зберігає стійкий попит навіть у кризових умовах. Водночас вона є однією з найбільш уразливих через дефіцит сировини, зростання витрат на енергоносії, перебої в логістиці, обмеження експортних можливостей, коливання попиту та посилення конкуренції на внутрішньому й зовнішньому ринках. Додатковим викликом стає зниження платоспроможності населення і необхідність оперативного коригування бізнес-моделей відповідно до мінливого середовища воєнного часу.

За таких умов особливої ваги набуває розробка ефективних організаційно-економічних механізмів, що дозволяють не лише зберігати життєздатність підприємств, а й забезпечувати їх розвиток у довгостроковій перспективі. Оптимізація витрат, підвищення конкурентоспроможності, впровадження інноваційних і цифрових технологій, формування адаптивних стратегій управління стають ключовими орієнтирами для галузі.

Дослідження має значний прикладний потенціал і може бути використане під час розроблення державних програм підтримки малого та середнього бізнесу, відновлення виробничого потенціалу постраждалих від воєнних дій регіонів, а також формування стратегій експортної орієнтації українських виробників у післявоєнний період.

Отже, дисертаційна робота Сорокіної А.М. присвячена актуальній і суспільно значущій проблемі підвищення ефективності функціонування підприємств кондитерської галузі в умовах воєнного стану та економічної нестабільності.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження виконане у межах ініціативної науково-дослідної теми кафедри економіки, менеджменту та адміністрування Херсонського державного університету «Стратегічне управління економічною діяльністю підприємств у контексті сталого розвитку» (шифр державної реєстрації – 0123U104063) та в межах ініціативної науково-дослідної теми кафедри фінансів, обліку та підприємництва Херсонського державного університету "Конкурентоспроможні механізми забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств в умовах світової економічної кризи (шифр державної реєстрації – 0123U102175). Тематика дисертації безпосередньо узгоджується із завданнями вказаної теми, зокрема щодо формування адаптивних стратегій управління в умовах невизначеності та розроблення інструментарію сталого розвитку виробничих систем.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Робота містить низку положень і висновків, що отримали відображення у дисертації та становлять наукову новизну дослідження.

Вперше побудовано економіко-виробничу модель оптимізації функціонування підприємств кондитерської, що базується на застосуванні регресійного аналізу. Ця модель дозволяє визначати доцільні обсяги виробництва залежно від наявного ресурсного потенціалу та зовнішніх

обмежень, що має важливе практичне значення у кризових умовах воєнного часу.

Удосконалено структурну модель ефективності функціонування підприємств, яка передбачає виокремлення дев'яти складових (ресурсної, виробничої, фінансово-економічної, маркетингово-збутової, інноваційно-інвестиційної, логістичної, управлінсько-організаційної, соціальної та екологічної) з уточненням їхнього змісту та системи показників для оцінювання. Розвинено методичний підхід до визначення рівня ефективності на основі інтегрального показника, сформованого шляхом поєднання одиничних і групових індикаторів із урахуванням вагових коефіцієнтів. Сформовано систему показників ефективності підприємств кондитерської галузі, що забезпечує можливість проведення порівняльного аналізу їх діяльності та виявлення стратегічних «вузьких місць» у розвитку.

Подальшого розвитку набуло трактування поняття «ефективність функціонування підприємств кондитерської галузі» як інтегрованої характеристики результативності господарської діяльності, що ґрунтується на узгодженій взаємодії виробничих, фінансових, управлінських і технологічних підсистем у змінному зовнішньому середовищі. Удосконалено підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємств на основі поєднання статистичних, фінансових та ринкових показників, що забезпечує системність та об'єктивність аналізу. Обґрунтовано практичні напрями підвищення ефективності функціонування підприємств, зокрема конкретизовано роль інновацій та цифровізації: доведено, що цифрові інструменти управління (ERP, BI-аналітика, CRM-системи) можуть інтегруватися у процеси планування, контролю та логістики для зниження витрат і підвищення прозорості управління. У роботі одержано ряд нових наукових результатів, які свідчать про самостійність дослідження та творчий підхід здобувача.

4. Практична значимість отриманих результатів та їх упровадження в практику

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування запропонованої методики оцінювання ефективності для діагностики стану підприємств галузі, а також розробки управлінських рішень у кризових умовах. Результати дослідження було успішно впроваджено в діяльності Департаменту розвитку економіки Херсонської обласної державної адміністрації, Херсонську торгово-промислову палату, а також використано в освітньому процесі Херсонського державного університету при викладанні дисципліни «Національна та регіональна економіка». Це свідчить про практичну значущість і прикладний характер наукових напрацювань.

5. Наукова обґрунтованість результатів дослідження

Результати, представлені в дисертації, мають належний рівень наукової обґрунтованості, що підтверджується логічною структурою дослідження, коректним застосуванням методологічного апарату та глибоким аналізом емпіричного матеріалу. Авторка вдало поєднує теоретичні підходи з прикладними методами аналізу, зокрема використовує економіко-математичне моделювання, регресійний аналіз, системну оцінку ефективності за групами індикаторів, що дозволяє комплексно дослідити функціонування підприємств у кризових умовах.

У роботі простежується чітка відповідність між поставленими завданнями, методами дослідження та отриманими результатами. Наукові положення логічно виведені з аналізу статистичних, фінансових та управлінських даних, а висновки – належним чином аргументовані. Залучення репрезентативної вибірки підприємств галузі та використання сучасного аналітичного інструментарію посилює достовірність результатів і підтверджує їх практичну придатність.

6. Повнота викладення наукових положень та висновків в опублікованих працях

Результати дослідження оприлюднено у 26 наукових публікаціях, серед яких 10 – у фахових виданнях, 2 розділи – у колективних монографіях, 14 – у матеріалах міжнародних і всеукраїнських конференцій. Опубліковані

матеріали повністю відображають структуру й основні ідеї дисертації, що засвідчує відповідність вимогам щодо апробації наукових результатів.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Загалом результати наукового дослідження Сорокіної А.М. можна оцінити позитивно, однак слід відзначити наявність певних зауважень і визнати, що дисертаційна робота містить дискусійні положення, що зумовлено складністю та багатогранністю предмета дослідження.

1. У дисертаційній роботі на с.36 слушно підкреслено роль нормативно-правової бази у функціонуванні підприємств харчової промисловості в умовах воєнного стану. Разом з тим, доцільним видається конкретизувати ті акти, що безпосередньо регулюють діяльність підприємств галузі. Зокрема, варто було б доповнити представлену базу Законом України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», Законом України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти...», а також спеціальних рішень уряду, серед яких, наприклад, Постанова КМУ № 328 від 20.03.2022 р. «Деякі питання забезпечення населення продовольчими товарами в умовах воєнного стану». Таке уточнення надало б дисертаційній роботі більшу практичну цінність та конкретику, дозволяючи чіткіше розуміти, які саме нормативно-правові акти формують правове поле діяльності підприємств харчової промисловості в умовах воєнного стану. Окрім того, з огляду на важливість інтеграції в міжнародні ринки, зокрема ринок ЄС, варто було б виокремити ключові директиви та регламенти Європейського Союзу (які зазначені без конкретизації), що прямо визначають вимоги до виробництва та експорту продукції галузі, адже їх урахування сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств на зовнішньому ринку.

2. Представлений аналіз діяльності провідних підприємств галузі є репрезентативним, однак варто було б доповнити його прикладами з

діяльності підприємств малого і середнього бізнесу, що дозволило б більш повно охарактеризувати галузеву специфіку.

3. Використання регресійного аналізу (стор 175) для побудови економіко-виробничої моделі є обґрунтованим, оскільки він дозволяє кількісно оцінити залежності між ключовими виробничими та економічними показниками підприємства і прогнозувати результати за різних сценаріїв функціонування. Проте у роботі не вистачає обґрунтування вибору саме цього методу у порівнянні з альтернативними підходами (наприклад, DEA-аналізом, методами оптимізації), що надало б дослідженню ширшого методологічного контексту.

8. Рекомендації щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження в практику

Результати дисертаційного дослідження Сорокіної А.М. відзначаються високим прикладним потенціалом і можуть бути ефективно інтегровані в практичну діяльність суб'єктів господарювання кондитерської галузі, структур державного економічного управління, профільних галузевих об'єднань, а також у процес професійної підготовки фахівців економічного профілю в закладах вищої освіти.

Запропонована у дисертаційній роботі багаторівнева система оцінювання ефективності функціонування підприємств, що базується на поєднанні одиничних та інтегральних показників, може використовуватись як дієвий інструментарій для здійснення внутрішнього аудиту, стратегічного планування та моніторингу виробничо-фінансових результатів діяльності. Такий підхід забезпечує можливість оперативного виявлення «вразливих точок» у функціонуванні підприємств, обґрунтованого прийняття управлінських рішень і підвищення здатності до адаптації в умовах постійних змін зовнішнього середовища.

Розроблена в межах дисертації економіко-виробнича модель оптимізації витрат, що ґрунтується на регресійному аналізі, дозволяє здійснювати прогнозування доцільних обсягів виробництва з урахуванням наявного

ресурсного потенціалу. Особливої практичної ваги ця модель набуває в умовах обмеженого доступу до сировини та енергоносіїв, що характерно для періоду воєнного стану. Її застосування сприятиме зниженню виробничих витрат, забезпеченню стабільності економічного функціонування та збереженню виробничої інфраструктури.

Значну цінність становлять також розроблені рекомендації щодо формування адаптивних стратегій розвитку підприємств на основі аналізу таких показників, як ринкова активність, рівень інноваційної динаміки та ефективність логістичних процесів. Ці напрацювання можуть бути використані під час розроблення стратегічних планів підприємств, створення регіональних програм підтримки малого та середнього бізнесу в харчовій промисловості, а також у контексті відновлення економічного потенціалу постраждалих територій після завершення бойових дій.

У цілому, результати дисертаційного дослідження мають значний практичний потенціал і можуть бути реалізовані як на рівні окремих підприємств, так і в системі реалізації державної політики підтримки галузей економіки, що зазнали негативного впливу збройного конфлікту.

9. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Загальна характеристика представленої дисертаційної роботи дозволяє надати їй позитивну оцінку. Наукове дослідження Сорокіної Альони Миколаївни на тему «Підвищення ефективності функціонування підприємств кондитерської галузі» є цілісною, завершеною, актуальною працею, яка вирізняється високим рівнем теоретико-методологічної обґрунтованості та практичної значущості. У роботі вдало поєднано фундаментальні положення економічної теорії з ефективними аналітичними інструментами, орієнтованими на вирішення актуальних проблем функціонування підприємств харчової промисловості в умовах економічної дестабілізації, спричиненої воєнними подіями.

Наукові результати, отримані у процесі виконання дисертації, містять суттєві елементи новизни, спрямовані як на розвиток теоретичних засад

оцінки ефективності підприємств, так і на удосконалення практичних механізмів управління в кризових умовах. Дослідження має вагоме значення для економічної науки, зокрема в частині формування адаптивних моделей функціонування підприємств в умовах обмеженості ресурсів і високої невизначеності зовнішнього середовища.

Основні положення дисертації апробовано авторкою у 26 наукових публікаціях, серед яких фахові статті, розділи колективних монографій і тези доповідей на наукових конференціях, що свідчить про системність і завершеність наукової праці. Висновки дослідження чітко співвідносяться з визначеною метою й завданнями, а застосовані методи відповідають сучасним вимогам до економічних досліджень.

Робота виконана з дотриманням норм академічної доброчесності: усі використані джерела належно процитовані, запозичені матеріали коректно оформлені, а результати дослідження демонструють високий рівень авторської самостійності.

Дисертація Сорокіної Альони Миколаївни відповідає всім встановленим вимогам, зокрема:

- пунктам 6–9 Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.);
- Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом МОН № 759 від 31.05.2019 р.).

Ураховуючи викладене, дисертаційна робота може бути допущена до публічного захисту, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Рецензентка:

Доцентка кафедри економіки,
менеджменту та адміністрування
Херсонського державного
університету, кандидатка
економічних наук, доцентка

Анна ЧМУТ